

1. Təhsil alanların elmi tədqiqat işi sisteminin metodoloji əsasları

Müasir dövrdə istehsal texnologiyalarının informasiyalaşdırması ilə əlaqədar xüsusi informasiyaların (elmi, texniki, texnoloji və s.) həcmi sürətlə artır. Belə bir şəraitdə hazır biliklərin mənimsənilməsinə və təqdim olunmasına əsaslanan təlim texnologiyaları rəasional və perspektivli hesab olunmur. Ənənəvi iqtisadiyyatdan “bilik” iqtisadiyyatına keçidin baş verdiyi şəraitdə mütəxəssislərin yaradıcılıq qabiliyyətinin yüksəldilməsi və intellektual səviyyəsinin formalaşdırılmasına yönəldilmiş təhsil texnologiyalarından istifadə edilməsi vacibdir. Bu sahədə həyata keçirilən iş yaradıcılıq fəaliyyəti konsepsiyasına söykənən pedaqoji texnologiyalar əsasında qurulmalıdır. Bunun daha səmərəli forması ali təhsil pilləsinin bakalavriat və magistratura səviyyələrində təhsil alanların (bundan sonra – tələbələr) elmi tədqiqat işinin (bundan sonra – TETİ) sistemli şəkildə və fasiləsiz təşkil edilməsi, tədris prosesinə maksimum yaxınlaşdırılmasıdır.

2. Tələbələrin elmi tədqiqat işinin məqsəd və vəzifələri

2.1. TETİ - elmi-texniki tərəqqinin nailiyyətlərini praktiki fəaliyyətində tətbiq etməyi, texnikanın və iqtisadiyyatın inkişafına daha tez uyğunlaşmağı bacaran ali təhsilli mütəxəssislərin hazırlanması işinin keyfiyyətinin yüksəldilməsi üçün ən vacib vasitələrdən biridir. TETİ ilk növbədə tələbələrdə optimal qərarların qəbul edilməsi üçün imkan yaradan analitik və tənqidi təfəkkürün formalaşdırılmasına xidmət edir. **TETİ – sisteminin yaradılmasının əsas məqsədi tələbələrdə yaradıcılıq qabiliyyətinin formalaşdırılması və inkişaf etdirilməsi, onların innovativ potensialı və təşəbbüskarlığının dəstəklənməsi və ölkənin texnoloji inkişafında daha səmərəli iştirakının təmin edilməsidir.** TETİ-nin əsas məqsədi tələbələrdə yaradıcılıq qabiliyyətlərinin formalaşdırılması və gücləndirilməsi, gənclərin elmi, texnoloji, yaradıcı və tətbiqi fəaliyyətə cəlb olunması formalarının inkişaf etdirilməsi və təkmilləşdirilməsi, ali təhsilli mütəxəssislərin peşəkarlıq səviyyəsinin yüksəldilməsi üçün tədris-elm-tərbiyə prosesinin vəhdətini təmin edən sistemin yaradılmasıdır.

2.2. TETİ-nin əsas vəzifələri aşağıdakılardır:

- **Universitetdə elmi-innovasiya infrastrukturunun inkişaf etdirilməsi, fakültələrdə elmi nəticələrin, innovasiyaların yayımı və kommersiyalaşdırılması mərkəzlərinin yaradılması;**
- **Tələbə-innovatorlar arasında idarəçilik və texnologiyalar üzrə savadlılığın artırılması;**
- **Əmək bazarının tələblərinə uyğun elmi-innovativ təkliflərin toplanması və təhlil edilməsi;**
- **Elmi-innovativ təkliflərin sənaye sektorunun və regionların tələblərinə uyğun seçilməsi;**
- **Tələbələrin elmi-innovativ təkliflər portfelinin və ya bazasının yaradılması;**
- **Tələbələrin elmi-innovativ təkliflərinin elmi-texniki və investisiya ekspertizasının təşkili;**
- **Tələbə elmi işlərinin nəticələri və innovativ təklifləri üzrə müsabiqə, görüş, konfrans, seminar və treninqlərin keçirilməsi;**
- **Tələbə elmi işlərinin nəticələrinin və innovativ təkliflərin kommersiyalaşdırılması üçün dövlət orqanları, müəssisə, elmi təşkilat və sənaye sektorunun nümayəndələri arasında qarşılıqlı əlaqələrin yaradılması və tədbirlərin (görüş, sərgi, konfrans, seminar və treninqlər) təşkil edilməsi;**
- **Dünyanın aparıcı elmi məktəbləri ilə əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi;**
- **Təhsil, elm, maliyyə və biznes arasında innovasiya mühitinin formalaşdırılması məqsədilə sinerjiyanı təmin edə biləcək klasterlərin yaradılması;**
- **Klasterin iştirakçıları arasında informasiyadan istifadə və informasiya mübadiləsi imkanlarının yaradılması;**

- Tələbə innovasiya layihələrinin vençur maliyyələşdirilməsini təmin etmək üzrə təklif və tövsiyələr vermək;
- Tələbə-innovatorların vençur fondları barəsində biliklərini artırmaq;
- İnnovasiya kongresi, innovasiya ideyalarının müsabiqəsi, innovasiya fəaliyyətinə həsr olunmuş jurnalların nəşri, jurnalist mükafatları, elmi-innovasiya təmayüllü televiziya verilişlərinin təşkil edilməsi;
- Tələbə elmi-tədqiqat və innovativ fəaliyyət sisteminin bütün iştirakçılarını aktiv fəaliyyətə cəlb etmək üçün vahid pəncərə prinsipi üzrə keyfiyyətli platforma təmin edə bilən tələbə elmi-innovasiya portalının və ya universitet portalı daxilində müvafiq səhifənin yaradılması;
- Tələbə-innovatorların təklifləri əsasında istehsal olunan məhsulun intellektual mülkiyyət hüququnu müdafiə etmək, beynəlxalq, ölkədaxili iqtisadi əlaqələrdə bərabərhüquqlu və rəqabət qabiliyyətli bir tərəfdaş kimi tanınması;
- Tələbə biznes inkubatorlarının əsasnaməsinin işlənməsi;
- Tələbə biznes inkubatorlarının təsis sənədlərinin hazırlanması;
- İnvestisiya layihələrinin, biznes planların işlənilib hazırlanmasında metodiki yardım;
- Layihələrin maliyyə, iqtisadi və texniki ekspertizasının aparılması;
- Sahibkar tələbə gənclərə layihələrin idarə edilməsi sahəsində bilik və bacarıqların aşılması və sahibkarlıq layihələrinin müşayiət olunmasının təmin edilməsi;
- Marketing araşdırmalarının aparılması;
- Müsabiqə komissiyası tərəfindən seçilmiş namizədlər üçün sahibkarlıq fəaliyyətinin əsasları üzrə tədris və təlimlərin keçirilməsi;
- Biznes inkubatorların iştirakçılığına namizədlər üçün fərdi tədris proqramlarının hazırlanması və tədrisin təşkili;
- Biznes planın və istehsalat strategiyasının yaradılmasında köməkliyin göstərilməsi;
- Maliyyə institutları ilə əlaqələrin yaradılmasında təmsilçilik xidmətlərinin göstərilməsi;
- Daxili və xarici bazarda işgüzar tərəfdaşların axtarışında yardımçı rolun həyata keçirilməsi;
- Sahibkarlıq subyektlərinin qeydiyyatı məsələsinə köməklik göstərilməsi;
- tələbələrə elmi biliklərin, xüsusilə yeni elmi biliklərin rəşional və effektiv əldə olunması və istifadə edilməsi metodlarının öyrədilməsi;
- vahid təlim-tərbiyə sistemi çərçivəsində ali təhsil sisteminin elm və istehsalat fəaliyyətinə inteqrasiyasının yeni formalarının axtarılması və təkmilləşdirilməsi;
- tələbələrə elmi, yaradıcılıq və tədqiqatçılıq vərdişlərinin aşılması;
- tələbələrin elmi tədqiqatlarda və texniki yaradıcılıqda real iştirakının təmin edilməsi, habelə innovasiya fəaliyyətinə cəlb edilməsi;
- elm, texnika və istehsalat sahələrində mövcud olan yeni texnologiyaların mənimsənilməsinin təşkil edilməsi;
- tələbələrin müasir elmi metodologiyalarla, habelə elmi-etik normalarla tanış edilməsi, onlara elmi ədəbiyyatla işləmək qaydalarının öyrədilməsi;
- tələbələrə elmi layihə, məruzə və məruzə tezislərini hazırlamaq, elmi tədbirlərdə (seminar, konfrans və s.) çıxış etmək və diskussiya aparmaq bacarığının aşılması;
- elmə meyilli tələbələrin yaradıcılıq potensialının inkişaf etdirilməsi.

3. Tələbələrin elmi tədqiqat işinin təşkili

3.1. TETİ tədris prosesinin davamına və dərinləşdirilməsinə xidmət edir və Azərbaycan Texniki Universitetinin kafedra, elmi tədqiqat laboratoriyalarında, elmi tədqiqat mərkəzlərində təşkil olunur. Tələbə elmi tədqiqat işlərinə rəhbərliyi Azərbaycan Texniki Universitetinin professor və müəllimləri, elmi bölmələrinin əməkdaşları və doktorantlar həyata keçirir.

3.2. TETİ tədris prosesinə daxil olan və tədrisdənkənar vaxtlarda yerinə yetirilən işlərə bölünür.

3.2.1. Tədris prosesinə daxil olan TETİ-yə aşağıdakılar aiddir:

- məzmununda elmi araşdırma elementləri olan tapşırıqlar, laboratoriya, kurs, buraxılış və dissertasiya işləri;

- tədris və istehsalat təcrübəsi zamanı yerinə yetirilən konkret qeyri-standart tapşırıqlar;

- “Elmi tədqiqatların əsasları” adlı kursun tədris planına daxil edilərək tələbə və magistrantlara elmi tədqiqat işinin yerinə yetirilməsi metodikasının nəzəri əsaslarının, elmi eksperimentin təşkili və planlaşdırılmasının, elmi məlumatların toplanması və işlənilməsinin öyrədilməsi.

3.2.2. Tədrisdənkənar vaxtlarda yerinə yetirilən TETİ aşağıdakı formalarda təşkil olunur:

- tələbələrin məqalə, elmi layihə, məruzə və tezislər üzərində işi;

- tələbələrin elmi seminar, konfrans, olimpiada və müsabiqələrdə iştirakı;

- ali təhsil müəssisələrində dövlət büdcəsi hesabına, təsərrüfat müqaviləsi əsasında, yaxud beynəlxalq, respublika və ali məktəbdaxili qrantlar üzrə yerinə yetirilən elmi tədqiqatlarda tələbələrin fərdi və ya kollektiv halında iştirakı;

- tələbələrin elmi tədqiqat mərkəz və laboratoriyalarında, layihə-konstruktor, texnoloji, elmi-məlumat, tərcümə və digər bürolarında, yaradıcılıq emalatxanaları və studiyalarında yerinə yetirilən işlərdə iştirakı;

- mədəniyyət, texnika və elm sahələrində biliklərin yayılması üzrə mühazirələrdə iştirakı.

3.3. Tələbə elmi seminarları Azərbaycan Texniki Universitetinin ümumelmi və ixtisas kafedralarında, elmi tədqiqat bölmələrində təşkil olunur. Bu seminarlar tələbələrə elmi ədəbiyyat üzrə referat hazırlamaq, elmi eksperiment aparmaq və alınmış nəticələri təhlil etmək, yerinə yetirilmiş tədqiqatların nəticələrinə dair hesabat hazırlamaq, məruzə ilə çıxış etmək və elmi diskussiya aparmaq bacarıqlarının aşılmasına xidmət edir.

3.4. Tələbələr, bir qayda olaraq, Azərbaycan Texniki Universitetinin elmi bölmələrində və kafedralarında yerinə yetirilən tədqiqat işlərinin icraçıları kimi cəlb olunurlar. Bakalavriat səviyyəsində tələbələrə tapşırıqlar verilməklə onların təhsildə əldə etdiyi uğurları nəzərə alınmalı, eyni zamanda onlara problem xarakterli tapşırıqlar verilməməlidir. Bu tapşırıqlarda yaradıcılıq elementlərindən istifadə olunması, sadə araşdırmaların və tədqiqatların aparılması nəzərdə tutulmalıdır. Tələbəyə elmi tədqiqat işinin proqramının və ya təqvim planının tərtib edilməsi, tədqiqatlara başlamazdan əvvəl istifadə ediləcək ədəbiyyat mənbələrindən məlumatların toplanıb təhlil edilməsi, təqvim planında nəzərdə tutulan digər işlərin yerinə yetirilməsi, tədqiqat işinin nəticələrinin təhlil və şərh edilməsi, onları özündə cəm edən hesabatın, tələbə konfranslarında iştirak etmək üçün məruzələr və müasir texnologiyalar əsasında təqdimatın hazırlanması sahəsində biliklərin əldə edilməsi və təcrübə vərdişləri, habelə kollektiv halında işləmək bacarığı aşılmalıdır.

3.5. Humanitar, texnika və təbiət elmləri sahəsində müstəqil elmi tədqiqat işinin elementlərini yerinə yetirməyi bacaran təhsilalanlar elmi tədqiqat işlərində iştirak edən tələbə hesab olunurlar. Tələbənin elmi tədqiqat işi müvafiq hesabatın təqdim olunması, seminarda və ya konfransda çıxışı, müsabiqədə iştirakı ilə başa çatır.

3.6. Təhsildənkənar vaxtlarda yerinə yetirilən və tədris proqramlarının tələblərinə cavab verən TETİ müvafiq laboratoriya, kurs, buraxılış və ya dissertasiya işi kimi də qəbul edilə bilər.

3.7. TETİ Azərbaycan Texniki Universitetinin, fakültələrin və kafedranın elmi iş planına daxil edilir və Azərbaycan Texniki Universitetinin (fakültənin, kafedranın) illik hesabatında “Təhsilalanların elmi tədqiqat işi” bölməsində əks olunur.

3.8. Azərbaycan Texniki Universitetində TETİ-nin təşkilinə görə məsuliyyəti rektor (fakültədə - dekan, kafedrada – kafedra müdiri) və Tələbə Elmi Cəmiyyəti Şurasının sədri daşıyır. TETİ-nin təşkili və inkişafı üzrə tədbirləri rektor, elmi işlər üzrə prorektor, dekan və kafedra müdiri Tələbə Elmi Cəmiyyəti ilə birlikdə həyata keçirir.

3.9. Hər fakültədə və kafedrada TETİ-yə cavabdeh olan şəxs (ştatda olan müəllimlər sırasından) müəyyən edilir və fakültənin Elmi Şurasında, yaxud kafedra iclasında təsdiq olunur.

3.10. TETİ-yə cəlb olunan hər bir tələbəyə tədris ilinin əvvəlində kafedra iclasında elmi rəhbər təyin edilir, onun tədqiqat mövzusu müəyyənləşdirilir və “Tələbə elmi tədqiqat işinin təqvim

planı” tərtib olunur (nümunəsi əlavə edilir). Həmin plan tələbə və onun elmi rəhbəri (müəllim) tərəfindən imzalanır. “Tələbə elmi tədqiqat işinin təqvim planı”nı kafedra müdiri 3 nüsxədə təsdiq edir. Təsdiq edilmiş planın bir nüsxəsi tələbədə, digər nüsxəsi kafedrada saxlanılır, 3-cü nüsxəsi Tələbə Elmi Cəmiyyəti Şurasına təqdim olunur.

3.11. Tələbələrin elmi tədqiqat işinin təqvim planlarına daxil edilmiş tədqiqat mövzuları kafedralarda yerinə yetirilən elmi tədqiqat işlərinə uyğun və ya tələbələr üçün nəzərdə tutulan mövzulardan biri olmalıdır. Tələbələr həmin tədqiqat işlərini fərdi, yaxud kollektiv şəkildə müəllimin rəhbərliyi ilə yerinə yetirirlər.

3.12. Fakültə dekanlıqları və kafedralar tələbələrə verilmiş tapşırıqların və onların tədqiqatlarının yerinə yetirilməsi üçün lazımı şərait və daimi fəaliyyət göstərən tələbə dərnəkləri yaratmalı və gəncləri onların işinə cəlb etməlidir.

3.13. TETİ-yə elmi-metodik rəhbərlik Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi tərəfindən həyata keçirilir.

3.14. TETİ-ni inkişaf etdirmək və stimullaşdırmaq məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi və bu işdə maraqlı olan digər nazirlik və təşkilatlar tələbə elmi konfransı, ən yaxşı tələbə elmi tədqiqat işi müsabiqəsi, elmi layihə olimpiadası və başqa tədbirlər keçirir. Tədbirlərin keçirilmə qaydaları müvafiq normativ sənədlərlə müəyyən edilir.

4. Tələbə elmi tədqiqat işinin maliyyələşdirilməsi

4.1. Kafedra və elmi tədqiqat laboratoriyalarında (elmi tədqiqat institutlarında və mərkəzlərində) yerinə yetirilən TETİ ilə bağlı tələb olunan xərclər Azərbaycan Texniki Universitetinin əldə etdiyi gəlirlər, o cümlədən qrantlar və qanunvericiliyə zidd olmayan digər mənbələr hesabına maliyyələşdirilir.

4.2. TETİ-nin yerinə yetirilməsi üçün vəsaitlərin ayrılmasına və xərclənməsinə nəzarət rektorluq tərəfindən həyata keçirilir.

4.3. TETİ-yə cəlb edilən tələbələr Azərbaycan Texniki Universitetinin elmi və tədris hissələrinin avadanlıqlarından, qurğularından, hesablama texnikasından, internetindən və s. istifadə edirlər.

4.4. Kafedra və elmi bölmə rəhbərləri tərəfindən tələbələr ödənişli əsaslarla (qrant hesabına, təsərrüfat müqaviləsi əsasında) aparılan elmi tədqiqat işlərinə cəlb oluna və əmək haqqı ala bilərlər.

4.5. TETİ-yə rəhbərlik üçün sərf edilən vaxt, professor-müəllim heyətinin fərdi iş planlarında elmi-metodik və elmi işə ayrılan vaxt normalarına daxildir. *TETİ-yə rəhbərlik* Azərbaycan Texniki Universitetində *çalışan hər bir müəllimin fərdi iş planının tərkib* hissəsi sayılır.

4.6. Azərbaycan Texniki Universiteti tələbələr üçün qrant müsabiqələri təşkil edə bilər. Müsabiqənin keçirilməsi və maliyyələşdirilməsi müvafiq əsasnamə ilə tənzimlənir.

4.7. Azərbaycan Texniki Universiteti öz daxili imkanları hesabına tələbələr üçün müxtəlif elmi konfrans, müsabiqə, olimpiada, sərgi və s. tədbirləri planlaşdırır və həyata keçirir.

5. Tələbələrin və müəllimlərin rəğbətləndirilməsi (mükafatlandırılması)

5.1. Elmdə və TETİ-nin təşkilində əldə etdikləri nailiyyətlərə görə tələbələr Azərbaycan Texniki Universiteti rəhbərliyi tərəfindən *Fəxri Fərman, diplom, qiymətli hədiyyələr, pul mükafatları, pulsuz istirahət putyovkaları və s.* ilə rəğbətləndirilə bilər.

5.2. Elmi nailiyyətlər qazanmış tələbələr xarici ölkələrdə keçirilən elmi olimpiada, konfrans, müsabiqə və sərgilərdə iştirak etmək üçün Azərbaycan Texniki Universitetinin vəsaiti hesabına göndərilə bilər.

5.3. Fəal elmi işlə məşğul olan və təhsildə yüksək göstəricilər əldə edən tələbələrə qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada adlı təqaüdlər verilə bilər.

5.4. Yüksək elmi nailiyyətlər əldə edən tələbələrin elmi rəhbərləri və Tələbə Elmi Cəmiyyətinin fəal üzvləri Azərbaycan Texniki Universitetinin rəhbərliyi tərəfindən rəğbətləndirilə bilər.

“Təsdiq edirəm”

Kafedra müdiri _____

« ____ » _____ 20 ____ il

Tələbə elmi tədqiqat işinin təqvim planı

Tələbənin s.a.a. _____

Təhsil aldığı fakültə və ixtisas _____

Qrup _____

TEC-ə üzv olunma tarixi _____

Kafedra _____

Elmi rəhbəri _____

(s.a.a., vəzifəsi, elmi dərəcəsi, elmi adı)

201__ /201__ - tədris ilinə elmi tədqiqat işinin təqvim planı

İşin məzmunu	İcra müddəti	İcra haqqında qeydlər
Mövzunun adı		
Mövzunun əsaslandırılması, ideya, fərziyyə		
Ədəbiyyatın toplanılması və işlənilməsi		
Eksperimentin aparılması		
Tədqiqatın yerinə yetirilməsi		
Alınmış nəticənin ümumiləşdirilməsi		
Təkliflər, işin xülasəsi		
Gündəlikdə qeydlərin aparılması		
Hesabatın hazırlanması		
Tezisin və ya məqalənin yazılması		
Seminarda və ya konfransda çıxış		
Digər formada təqdim olunması (-----)		

Tədqiqat işi fərdi və ya kollektiv şəkildə həyata keçirilir :	fərdi	kollektiv
Kollektiv olduqda kollektivin digər üzvləri haqqında məlumat		
İlin sonunda tələbənin işi haqqında elmi rəhbərin rəyi		

Tələbə: _____

Elmi rəhbər: _____

Tarix: _____